

ЗА НЯКОИ ТРАНСФОРМАЦИИ НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ С БИБЛЕЙСКИ ПРОИЗХОД В РУСКИ И БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Полина Димитрова
Пловдивски университет „Паусий Хилендарски“

SOME TRANSFORMATIONS OF PHRASEOLOGICAL CONSTRUCTIONS FROM THE BIBLE IN RUSSIAN AND BULGARIAN

Polina Dimitrova
Paisii Hilendarski University of Plovdiv

The present research deals with verbal aspect and past tenses. For this purpose we use formal semantic theories to analyze data from Bulgarian and Czech languages. The aim is to mark the differences in the functioning of aspect in both Slavic languages against the background of well-known subordinations.

Key words: verbal aspect, tense, definiteness, telicity, atelicity, imperfective verb, perfective verb, formal semantics

Представеното изследване се явява фрагмент на едно цялостно и задълбочено проучване върху природата, свойствата и функционирането на фразеологизмите с библейски произход (БФ) в полето на средствата за масова информация (СМИ). Пряк обект на анализ в настоящата статия са библеизмите – познати още като БФ, и фразеологични единици с библейски произход (БФЕ). Тези три термина ще бъдат разглеждани като синоними и ще бъдат тълкувани като **устойчиво, възпроизводимо, експресивно съчетание от думи с цялостно значение, което е свързано с Библията непосредствено или асоциативно – чрез образ или сюжет**. В текстовете от Свещеното писание се срещат както с прякото, така и с преносното си значение. В традиционната фразеология се говори още и за **библейски изрази** (Бабкин 1970: 178), **библейски фрази, фразеологични единици, произлезли от Библията** (Семенъова 1968: 36), **фразеологични единици, воде-**

щи началото си от религиозни дискурси (Телия 1996: 322), **фразеологизми с библейски първообрази** (Вътов 2002: 16), **същински библеизми** (изрази, които представляват автентичен текст от Свещеното писание (Иванова 2002, 2003), и изрази, изградени извън него въз основа на определен разказ, сюжет, ситуация) и **несъщински библеизми** (словосъчетания, които нямат пряко отношение към библейския текст, но включват специфична лексикална единица – най-често собствено име, и такива, които са свързани с църковния ритуал или светоглед) (Калдиева-Захариева 2002: 173). Съпоставителното изучаване ни позволява да изкажем следната хипотеза: **библеизъм и фразеологизъм с библейски произход** са единици, които съвместяват идеята за **фразеологизъм** и семантиката на думата **библейски**.

В ежедневната реч БФ се отличават със завидна стабилност. Но в резултат на високата честотност ефектът от тяхната употреба започва да „избледнява“. В търсене на загубената образност журналистите подлагат на своеобразни трансформации библеизмите. В научната литература БФЕ, претърпели структурно-семантични изменения, са илюстрирани като **оказионализми** (Бобунова 1992: 59; Земска 1996: 163; Стоянова, Янминчева 2002: 420), **фразеологически каламбури** (Вакуров 1994: 45), **квазицитати** (Земска 1996: 23), **квазифразеологизми** (Кривенко 1993: 44 – 45), **текстови реминисценции** (Супрун 1995: 19), **видоизменени фразеологизми, травестирани фразеологични единици**. Не съществува единно определение и на самото лингвистично явление, в резултат на което са се появили горепосочените единици. В разработки на Н. М. Шански процесът, в резултат на който фразеологичната конструкция получава освен заложената в нея (а понякога и въпреки нея) нови естетически и художествени качества, е охарактеризиран като **индивидуално-художествена преработка** (Шански 1969: 23). Близка до тази на Н. Шански е терминологията на И. Ю. Третякова. Като **индивидуално авторско преобразование** тя маркира тези трансформации, които може да претърпи една фразеологичната единица (ФЕ). **Структурно-семантично нарушение** е наречен от Н. Халикова процесът, при който усилването или изменението на инвариантното значение на ФЕ се изразява с помощта на формални показатели на езиковите равнища (Халикова 1997: 37). При Н. Н. Кохтев се говори за процес на **актуализация** на ФЕ в езика на медиите. В. Вътов определя творческата и целесъобразна преработка на фразеологизмите, запазваща тяхната идея и образ, придаваща им своеобразие, като **индивидуална авторска преработка** (Бояджиев 2007 : 332). Освен приведените тук термини както в българската, така и в

руската фразеология за фиксирането на лингвистични трансформации в съдържателния и структурния план на изразяване на всяка ФЕ се срещат: **езикова игра, авторско вариране, творческо обновление, изменение, травестиране**. В настоящата статия те ще бъдат употребени като тъждествени.

В зависимост от стилистичните цели, които преследват библейските фразеологизми (БФ), те могат да бъдат употребени както **без изменения**, така и в **трансформиран вид** – с друго значение и друга структура или с нови експресивно-стилистични свойства (Шански 1985: 149). Въпросът за трансформацията на ФЕ е обсъждан в научните трудове на редица учени. Но в изследователските им разработки не е открита единна класификация. **В. В. Горлов** не се стреми да изброи всички видове преобразования, а само онези, които по негово мнение системно присъстват по страниците на печатните издания. Класификацията на **А. И. Молотков** също има по-скоро схематичен характер. Той различава три типа трансформации: контаминация; употреба на фразеологизма в ново, неприсъщо за него значение; употреба на фразеологизма в нова, неприсъща за него форма. Безспорно най-изчерпателна е класификацията, предложена от **Н. М. Шански**. Ученият маркира осем типа авторови преобразования. Травестирането на ФЕ е представено като изменения в структурен и/или семантичен план. Особен интерес буди тълкуването на ФЕ под формата на свободно словосъчетание от думи, употребата на ФЕ едновременно като устойчива единица и свободно словосъчетание и използването на ФЕ в непосредствена близост с един от съставлящите го компоненти. Не по-малко прецизно са описани в статията на **К. Н. Дубровина** модификациите, които може да претърпи една ФЕ. Разделени са на две групи: пълна и частична. Самата частична трансформация функционира в две разновидности: с изменение на семантиката при съхранение на формата и с изменение на формата при съхранение на семантиката. У нас въпросите, засягащи същността и развоя на фразеологичното ни наследство, са обект на детайлен и прецизен анализ в трудовете на **К. Ницева, В. Кювлиева-Мишайкова, Ст. Калдиева-Захариева, Кр. Чолакова, Д. Иванова, В. Зидарова, С. Спасова-Михайлова, П. Филкова, В. Въртов, Т. Бояджиев, Р. Русинов, С. Георгиев**. Ние споделяме мнението на **В. Въртов** и „сър съжаление трябва да отбележим, че езиковедската ни наука е в дълг към тази така ценна и значима съставка на българската фразеология“. Според автора тази съставка не е извадена и представена в пълния ѝ вид във фразеологичните речници или ако е представена, то само при част от фразеологизмите се посочва

библейският им произход. Дори и тези, които са излезли от библейски текстове или са минали през тях, си остават речниково непредставени. Липсват специални проучвания върху БФ, които са се зародили от християнски обреди, обичаи и вярвания, както и върху БФ, за първоизточник на които са послужили старозаветни и новозаветни библейски свещени писания (Вътов 2002: 16). И ако миналото на библеизмите изправя пред предизвикателства българските лексикографи, то настоящето им упорито и трайно кореспондира с трансформациите, на които ги подлагат ежедневно писатели и журналисти. **С. Спасова-Михайлова** разграничава два типа изменения: **структурни** – изразяват се в отпадане или прибавяне на компонент, в позиционна подвижност на един или няколко компонента, в замяна на един или повече компоненти с други лексикални елементи и в появи на двойни форми при даден компонент; този тип трансформации засягат материалния състав на ФЕ, но са напълно неутрални по отношение на нейното цялостно значение и граматически функции, и **парадигматични** – тези изменения във формата на ФЕ са свързани с тяхната граматична страна и се реализират при употребата им в речта; изразяват се формално чрез граматически господстващия елемент, въз основа на който даден фразеологизъм функционира като еквивалент на определена част на речта (Михайлова 1974: 26). Авторката посочва като път за създаване на индивидуални ФЕ синонимната замяна на един от компонентите на общоупотребими ФЕ. Определя като изключително труден и сложен процеса на отграничаване на лексикализираните от нелексикализираните единици в случаите, в които дадено съчетание, в чиято основа лежи ярък образ, се употребява обикновено от няколко автори, но все още не може да бъде отнесено към категорията на фразеологизмите, защото образът изпъква над семантиката. Според **В. Кювлиева-Мишайкова** пълна неизменност на формата и лексикалния състав се наблюдава при ограничен брой ФЕ. При преобладаващата част този тип промяна може да има словообразователен характер; може да е породена от замяна на елемент в състава на ФЕ със синоним; може да е свързана с количествени изменения в състава на фразеологизма или да е обусловена от вариации в словореда му (Мишайкова 1986: 34). **Т. Бояджиев** застава зад тезата, че полученият след индивидуална обработка фразеологизъм в зависимост от контекста и ситуацията се възприема като неологизъм (Бояджиев 2007: 332). Като случаи на авторско преобразуване той маркира замяната на една от думите в словосъчетанието, осъществяване на контаминация между ФЕ, употребата на фра-

зеологизма в неговото пряко значение, както и използването му разложено на отделни компоненти на различни места в авторската реч.

Екскерпираният в полето на СМИ материал ще бъде структуриран съгласно с класификацията, предложена от Т. С. Гусейнова. Затова в рамките на бъдещите научни разработки, които ще проследят и опишат фразеологичните модификации, ще се позоваваме на нея. Според Т. С. Гусейнова те са **структурна (аналитична) и семантична (неаналитична)**. Към семантичните авторката отнася преобразованията на фонетично, словообразователно и морфологично ниво, лексикалните заигравания с омонимичните думи. Като промени в плана на изразяване са представени **замяната, разширяването и съкращаването**. Именно структурните изменения представляват интерес за целите на нашето настоящо проучване. Те са обусловени от съзнателни деформации във формата, но се запазва и семантичното ядро на изходната ФЕ, затова по-логично е тези трансформации да бъдат наречени структурно-семантични (Зозикова 2012: 321).

Замяна на компоненти в структурата на библеизма (субституция)

Същността на този вид трансформация се изразява в замяна на един/няколко компонента в структурата на библеизма. Познати са конфигурации, при които в състава на изходната БФЕ се заменя **един** словесен елемент, а на негово място във видоизменения фразеологизъм с библейски произход (ВФБ) се появява **словосъчетание**: **IBM създаде чип, работещ по подобие на човешки мозък** <<http://www.kaldata.com/63706/IBM-създаде-чип-работещ-по-подобие-на-човешкия-мозък.html>>; **Глас вопиющего в мегапустыне глухонемых** <<http://nazarikov.viperson.ru/wind.php?ID=648773&soch=1>>; **Враги России в овечьей шкуре** <<http://newsbabr.com/?IDE=106765>>; **Покупка участка – как не зарыть свои деньги в чужую землю** <<http://www.metrinfo.ru/articles/36609.html>>. Между взаимозаменящите се конструи могат да бъдат открити вариации не само с количествен характер. Съпоставителното изследване показва, че в траекторията на СМИ нерядко заменяем и заменяем компонент встъпват в съотношение на синонимичност. В руския и българския БФ **Зарыть талант в землю** / **Заравям талант в земята** лексемата талант е използвана в значение на „солидна парична единица“. В трансформираните форми на руския библеизъм талант се заменя от **деньги** и **миллионы**, а в българския – от **пари** и **милиони**: **Зарыть деньги в землю** <<http://realty.dmir.ru/articles/31992/>>; **Покупка участка – как не**

зарыть свои деньги в чужую землю <<http://www.metrimfo.ru/articles/36609.html>>; **В мэрии готовы зарыть в землю миллионы ради новых участников для застройки** <<http://www.vremya.ru/2008/121/51/207869.html>>; / **И сега естествено ще следва отново заравяне на пари под земята** <<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=13096>>; ...**всеки ден заравяме милиони в земята във вид на депозирани в сметниците ни боклук** <<http://stroitelstvo.info/show.php?storyid=1790283>>. Илюстрираният журналистически похват се стреми „да реставрира“ вътрешната форма на БФ. Актуализацията на един от съставлящите го словесни компоненти обновява цялостното звучене на ФЕ, усилва експресивното ѝ въздействие и я завръща в пластовете активна лексика: **Правим училища по подобие на Harvard** <http://www.klassa.bg/news/Read/article%20206915_Правим+българско+бизнес+училище+по+подобие+на+Harvard+Business+School>; **Изграждаме нов студентски град по подобие на Кеймбридж** <<http://www.news359.bg/2012/08/25/izgrazhdan-nov-studentski-grad-po-podobie-na-keymbridzh/>>; **Око за око, гръбначен мозък за гръбначен мозък** <<http://hicomm.bg/science/sydyt-v-arabija-au-oko-za-oko-grybnachen-mozuk-za-grybnachen-mozuk-au.html>>; **Левски дърпа „лъвовете“ за опашката** <<http://www.gol.bg/europaleague/2010-12-16/levski-shtedyra-quot-lyvovete-quot-za-opashkata.93516>>; **Вик в пустиня – вижте го!** <<http://bgfootball.com/new.php?id=17233>> / **Глас вопиющего в сортире** <http://www.solonin.org/political_glas-vopiyuschego-v-sortire>; **Экстремизм в овечьей шкуре** <<http://www.pravmir.ru/ekstremizm-v-ovechej-shkure/>>; **Чайка в овечьей шкуре** <<http://www.novayagazeta.ru/columns/52797.html>>; **Посыпать голову солью** <http://www.belgazeta.by/ru/2005_03_14/ekonomika/9192/>; **Не Билланом единым** <<http://kp.ru/daily/25848/2818265/>>; **Не Бродвеем единым** <<http://expert.ru/expert/2011/41/ne-brodveem-edinyim/>>; **Не туром единым** <<http://zagolovki.ru/article/21Jan2012/ommer>>. Безспорно главната цел, която преследва субституцията, е да адаптира библеизма към конкретната речева ситуация. Тъй като смисълът на цялата ФЕ се определя от значенията на лексемите, включени в нейния състав, то заменящият компонент трябва да бъде съотнесен към посланието на библеизма и да бъде мотивиран от контекста. Заглавие на българско електронно издание гласи: „**Първанов в овча кожа**“ <http://bolgari.net/purvanov_v_ovcha_kozha-n-3453.html>. В цитирания БФ вълкът е заменен от президент. Причината – авторът цели да запази значението на библейския израз (лицемерен враг, прикриващ злината си). Но едновременно се

стреми и да персонализира този, който крие подлите си намерения под маската на добродетелността. Замяната е продиктувана от условията, които задава видоизменената ФЕ. А именно: в центъра на журналистическия материал е поставена първата след десетгодишно прекъсване визита на държавния глава на „Позитано“ 20. Като официална цел на посещението е представена поканата от младежката организация на БСП и фондация „Институт Н. Добрев“ към Георги Първанов. Редакционният екип на вестника обаче съзира користни подбуди в на пръв поглед благородния жест на президента – да бъде официален гост на организираната от младите сподвижници на БСП дискусия. Печатното издание ясно лансира своята интерпретация по казуса „Първанов“ – „За да осигури морален, политически и евентуално електорален ресурс на новосформираното АБВ, държавният лидер се опитва да стопли връзките с бившата си партия с надеждата пак да прилъже под наметката от овча кожа някакви червени симпатизанти“. Същият БФ беше открит и в спортния отдел на „Свободная пресса“, само че в следния вид: „**Витязь в овечьей шкуре**“ <<http://svpressa.ru/sport/article/49685/>>. Тук на мястото на вълка се е появил провинциален отбор по хоккей. Оказва се, че зад екипировката на играчите се крият агресивни младежи, които при поредната си загуба в Минск ожесточено се нахвърлят върху противниковия отбор на „Динамо“. Провъзгласяването на медиите за четвъртата власт в държавата негласно дефинира очакванията към тях: да бъдат безпристрастен коректив на съдебната, законодателната и изпълнителната власт; да показват обективната, а не обективизираната действителност. Провеждането на породен род политика изисква от СМИ ясно и категорично да заявяват своето становище по дискуссионни въпроси. В платформите на не едно печатно издание авторската позиция бива изразявана в рамките само на една библейска фразеологична единица (БФЕ): **Бог дал, да-нъчният**

взе<http://bgvesti.com/index.php?option=com_content&id=37234&view=article&Itemid=64>; **По образ и подобие Станишеву** <http://www.bolgari.net/po_obraz_i_podobie_stanishevu-n-1210.html>; **По образ и подобие Сидерову** <http://bolgari.net/po_obraz_i_podobie_siderovo-n-2298.html>; **Да дръпнеш германеца за опашката** <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=827470>>; **Не дърпай зимата за опашката** <<http://paper.standartnews.com/bg/article.php?d=2009-12-21&article=306825>>; / **Интерьер по образу и подобию любимых людей** <<http://sob.ru/uyut/interer-po-podobiyu-lyubimyh-lyudey>>; **Враги России в овечьей шкуре** <<http://newsbabr.com/?IDE=106765>>; **СССР в овечьей шкуре** <<http://inosmi.ru/history/20120116/183142654.html>>; **Губернатор**

отпущения <<http://www.mk.ru/politics/article/2012/03/11/680123-gubernator-otpuscheniya.html>>.

В ракурса на модерната журналистика субституцията е естествена трансформация. За авторите на публицистика „навикът да използват думата в качеството на основен строителен материал е толкова силно изразен, че през цялото време на своята употреба фразеологизмът изпитва непрекъснатия натиск от всички значения на цялата словесна система (Диброва 1979: 3). Затова този тип авторова обработка изисква заменящият компонент да не нарушава семантичното тъждество на ФЕ. Нестандартната подмяна е основно изразно средство при изграждането на живописен словесен образ и при пораждането на емоционална експресия.

Разширяване на компонентния състав на библеизма (експлицитност)

Способността на фразеологизма да включва в своите граници думи и посредством тях да се свързва със заобикалящото го словесно обкръжение е явление, разглеждано от редица учени. Те го определят като един от начините за индивидуални автори преобразования и го дефинират в научните си трудове като разширяване на компонентния състав на ФЕ. Според Н. Халикова под фразеологично разширяване „преди всичко трябва да се разбират неконстантни речеви компоненти, които образуват вариант, без да нарушават неговата семантична цялост. Определяща роля за това, към коя лексема от фразеологичния състав ще бъде прикрепена една езикова единица, има структурният модел, по който е построен библеизмът. Преобладаващата част съставляват групата на именните ФЕ. По страниците на печатните издания те могат да бъдат открити под формата на следните две синтактични конструкции: **прилагателно име + съществително име**: вавилонско стълпотворение; манна небесна; изкупителна жертва; обетована земя; соломоново решение; / Вавилонское столпотворение; Манна небесная; Земля обетованная; Соломоново решение; **съществително име + съществително име**: Избиване на младенци; Знамение на времето; Злобата на деня; / Избиение младенцев; Знамение времени; Злоба дня.

Събраният илюстративен материал показва, че разширяването в първия структурен модел (**прилагателно име + съществително име**) както на българските, така и на руските библеизми се дължи на **субстантивния компонент**. Именно от неговата природа зависи кои езикови единици могат да бъдат добавени, тъй като този тип структурно-семантична трансформация не би могла да се осъществи без наличие-

то на граматична съчетаемост между поясняван и поясняващ компонент. Ето защо в текстовете на пресата във функцията на допълнителен лексикален елемент открихме:

прилагателно име: истинско <<http://www.omda.bg/public/-biblioteka/pavel/pavel-vakantsia.htm>>, **неописуемо** <<http://literaturesviate.com/?p=43413>>, **своеобразно** <http://bnr.bg/sites/radiobulgaria/Culture/-Stage/Pages/elias_canetti.aspx>, **ултрамодерно** <<http://www.litclub.com/library/kritika/viktoria/11septemvri.htm>>, **прашно и многоцветно** <<http://podtepeto.com/article.php?id=7955>> Вавилонско стълпотворение; **нова** <http://www.plovdivutre.bg/obshtestvo/32499novata_manna_nebesna_100_mlrd_ot_meditinski_turizum>, **свещена** <<http://www.factorbs.com/news-17683.html>>, **същинска** <<http://www.dnes.bg/balkani/2012/09/10/kolko-pari-sa-ukrili-gyrcite.167960>> Манна небесна; **идеална** <<http://www.bghelsinki.org/bg/novini/bg/single/figaro-stolipinovo-e-naj-golyamoto-geto-na-balkatnite/>>, **удобна** <http://frognews.bg/news_36200/-L_Kolev_Ne_sam_ubiets_jertva_sam_na_skalapen_protse>, **подходяща** <<http://e-vestnik.bg/14900>> Изкупителна жертва; **своевременно** <<http://www.svoboddata.com/page.php?pid=9512&rid=6>>, **сравнително справедливо и малко** <http://www.bg-voice.com/articles/view/ot_redaktora_za_rajdaneto_na_naciya/986/> Соломоново решение; **новое** <http://www.ng.ru/world/2012-05-29/7_vatikan.html>, **настоящее** <<http://foto.mail.ru/mail/zagrey3/2356/>> Вавилонское столпотворение; **настоящая** <<http://www.svobodnaya.odessa.ua/index.php/article/3755-1202031031.html>> Манна небесная; **самый настоящий** <http://www.migom.by/article/obzor_noutbuka_acer_extensa_5630/> Волк в овечьей шкуре; **новый** <<http://inosmi.ru/politic/20111207/179620156.html>>, **удобный** <http://www.peoples.ru/state/ambassador/zinaida_kalayklaytman/index.html>, **подходящий** <<http://www.buffett.ru/banks/?ID=2827>>, **вечный** <<http://regnum.ru/news/fd-abroad/romania/1571504.html>>, **традиционный** <http://www.mignews.com/news/news-politic/world/030912_182647_09441.html>, **голливудский** <<http://www.vokrugsveta.ru/blogs/sartemov/1055.php>>, **соломенный** <<http://www.bbc.co.uk/blogs/russian/photoblog/2011/03/post-36.html>>, **израильский** <<http://izrus.co.il/oligarhi/article/2011-08-23/15325.html>> Козел отпущения; **числително име: едно** <<http://www.tbmagazine.net/statia/zashchobog-izbra-tova-myasto-za-pochivka-sled-stvorenieto-na-sveta.html>>, Вавилонско стълпотворение; **един** <<http://www.plovdivmedia.com/53305.html>> Вълк в овча кожа; / Злоба **шестого** дня <<http://planeta.ru/mailpandora/blog/106832>>; **местоимение: моят** глас в **моята** пустиня <<http://novinar.bg/news/moiat-glas-v-moiata>>

pustinia_MzY2NDs1NA==.html>; **това** Вавилонско стълпотворение <<http://tri5devet.com/deputatite-glasuvaha-za-zdrav-i-bulgari/7861>>, **онова** Вавилонско стълпотворение <<http://www.duma.bg/node/23476>>; **тяхната** <<http://www.vsekiden.com/скейтърите-празнуват-имат-си-обетов/>>, **нашата** <<http://www.politika.bg/article?id=5188>> Обетована земя; **някакво** Соломоново решение <<http://www.az-jenata.bg/article/15228/Klimatitsite-v-sluzhbata-prechat-ili-pomagat/>>; / **какое-то** <<http://www.geo.ru/node/42023>>, **этакое** <<http://www.ormvd.ru/pubs/15465/>>, **некое** <<http://rusk.ru/svod.php?date=2008-05-31>> Вавилонско стълпотворение; **та** земя Обетованная <<http://xn----8sbakll9bahkmmg.xn--p1ai/smi/archive/issue/article?cun=437714&issue=437698>>; **некое** **такое** Соломоново решение <<http://www.greenmedia.info/15268>>; Злоба **каждого** <<http://ucrazy.ru/pictures/1306043797-aleksey-merinov-cikl-zloba-kazhdogo-dnya.html>>, **сегодняшнего** <<http://odessaglobe.com/our-digest-full.php?id=3646>>, **прошедшего** <<http://www.liveinternet.ru/users/soqobos/post183933143/>>, **завтрашнего** <<http://frolovv.blogspot.com/2010/07/blog-post.html>> дня; **вмъкнати думи с усилителна функция: почти** <<http://paper.standartnews.com/bg/article.php?d=2012-03-01&article=401519>>, **като** <<http://www.pravmladeji.org/node/918>>, **сякаш** <http://www.morskivestnik.com/2008/broj_24/page9.html> Вавилонско стълпотворение; **колко** **подходяща** <<http://www.segabg.com/article.php?id=612752>> Изкупителна жертва; **пък** и не за единия хляб живее човек <<http://www.duma.bg/node/32179>>; / **почти** <<http://www.passion.ru/love/929.htm>>, **просто** <<http://mometocanada.ru/posts/5975>> Вавилонско стълпотворение; **просто** удобният Козел отпущения <http://www.peoples.ru/state/ambassador/zinaida_kalay-klaytman/index.html>; **такая** Злоба дня <<http://www.sensusnovus.ru/opinion/2011/01/25/4716.html>>;

БФЕ се свързва с включения в състава и елемент чрез граматически зависимия си компонент – прилагателното име. Но нововъведената дума не пояснява семантиката на самото прилагателно име, а на целия фразеологизъм.

Във втората структурна разновидност (**съществително име + съществително име**) в библеизмите от руски произход се наблюдава разширяване предимно на граматически зависимия компонент. Вмъкнатата езикова единица стимулира проявата на нюанси в неговия план на съдържание: избиене **бородатых** младенцев <<http://www.apn.ru/publications/article26513.htm>>; избиение **чеченских** младенцев <<http://yablor.ru/blogs/izbienie-chechenskih-mladencev/662633>>; избиение **екатеринбургских** младенцев <<http://exclav.ru/sobyitiya/rossiya/izbienie-ekaterinburgskih-mladentsev-2.html>>; злоба **сегодняш-**

него дня <<http://odessaglobe.com/our-digest-full.php?id=3646>>; злоба **прошедшего** дня <<http://www.liveinternet.ru/users/soqobos/post-183933143/>>; злоба **завтрашнего** дня <<http://frolovv.blogspot.com/2010/07/blog-post.html>>; злоба **каждого** дня <<http://ucrazy.ru/pictures/1306043797-aleksey-merinov-cikl-zloba-kazhdogo-dnya.html>>; злоба **шестого** дня <<http://planeta.ru/mailpandora/blog/106832>>. По-рядко срещани са БФ, илюстриращи разширяване на граматически **независимия компонент: природо** избиение младенцев <<http://tr.rkrp-rpk.ru/get.php?2141>>, **классическое** избиение младенцев <<http://www.sport.ru/ru/news/20120906/hockey/article206983/>>; **грузинский** камень преткновения <<http://ej.ru/?a=note&id=8993>>, **главный** камень преткновения <<http://expert.ru/2012/10/18/budushee-obrazovaniya/>>; **новый** камень преткновения <<http://www.aif.ua/money/news/52741>>. Тук добавената лексема вече характеризира ФЕ в нейната цялост. Отсъствието на конкретизиращата единица, особено в случаите, когато библеизмът е поставен в условията на зададен контекст, създава усещането за информационна непълнота и възпрепятства осъществяването на една от функциите, които преследва този вид трансформация – да приспособи БФ към нуждите на определената речева ситуация. Както в българския, така и в руския език библеизмът **Обетована земя** се използва за обозначаване на място, към което някой силно се стреми, за което мечтае като за място на благополучие. Вмъкването само на една лексема прави възможно прецизно да бъдат зададени контурите на желаното място: „Фандъкова откри специален парк за любителите на екстремния спорт. По думите им това съоръжение е **тяхната** Обетована земя“ <<http://www.vsekiden.com/скейтърите-празнуват-имат-си-обетов/>>. **Знамение времени** е фразеологизъм, който се употребява в случаите, в които говорещият има за цел да назове характерната черта на дадено време. Верният подбор на нужната езикова единица благоприятства точното разкриване на спецификата на анализирания темпорален интервал: „Sony Alpha DSLR-A550-Kit: знамение **нового** времени“ <<http://glavobzor.ru/foto-i-video/podrazdel/zerkalnye-fotoapparaty/505-sony-alpha-dslr-a550-kit.html>>. Съпоставителното изучаване на ВФЕ ни позволява да изкажем следните лингвистични теореми:

1. Както в българската, така и в руската преса предпочитан компонент в структурата на експлицитните ФЕ е **прилагателното име**. Сравнително по-слабо е изразено присъствието на **местоименията** в ролята на разширяващ елемент в границите на библеизма. Най-рядко

журналистите прибегват до включването на **числително име** и **вметнати думи** в словесната игра с БФ по страниците на печатните издания.

2. В българските електронни източници значително по-висока честотност отбелязва комбинацията от **числително име + прилагателно име** в ролята на добавен езиков конструкт: **Едно прашно и многоцветно** Вавилонско стълпотворение! <<http://podtepeto.com/article.php?id=7955>>; **Едно истинско** Вавилонско стълпотворение <<http://www.desant.net/show-news/19135/>>; **Едно ултрамодерно** Вавилонско стълпотворение <<http://www.litclub.com/library/kritika/viktoria/11septemvri.htm>>; **Едно сравнително справедливо** и **малко** Соломоновско решение! <http://www.bg-voice.com/articles/view/ot_redaktora_za_rajdaneto_na_naciya/986/>; **Една удобна** изкупителна жертва <http://frognews.bg/news_36200/L_Kolev_Ne_sam_ubiets_jertva_sam_na_skalapen_protse>

3. Както при субституцията, така и при експлицитността за заменящ / разширяващ състава на ФЕ компонент се припознава не само отделна лексема, но и цяло словосъчетание: **Поредното тяхно** Вавилонско, сатанинско стълпотворение <<http://grigorsimov.blog.bg/politika/2011/11/14/chudovishteto-briuksel-se-griji-za-nas-avtor-dw-avtor-gandol.850898>>; **Колко подходяща** изкупителна жертва <<http://www.segabg.com/article.php?id=612752>>; / **Ето просто удобният** козел отпущения <http://www.peoples.ru/state/ambassador/zinaida_kalay-klaytman/index.html>; **Некое такова** Соломоново решение <<http://www.greenmedia.info/15268>>.

4. Включването на поясняваща лексема в структурата на БФ е продиктувано предимно от авторовата амбиция да изрази своята оценка за явление, свойство, признак, назовани чрез нея. Силно емоционални и въздействащи са посланията на журналистите, в чиято основа се корени употребата на вметнати, усилващи значението думи. Наличието им е доказателство за това, че пишещият „вижда“ пред себе си адресат (Лекант 2003 : 133).

Съкращаване на компонентния състав на библеизма (елипса)

Характерът на този тип структурно-семантично нарушение е противоположен на природата на предходния тип авторова обработка. Ако в основата на експлицитността е увеличаване състава на ФЕ чрез вмъкване на допълнителен компонент/и/, то фразеологичната елипса се основава на намаляване на състава чрез отстраняване на един или няколко елемента: **По образ и подобие** <<http://www.kultura.bg/bg/article/view/19954>> ; **ЦСКА и Локо – манна за мафията** <<http://www.bookmakers.bg/bgnews/1859>>; **Посипвам се с пепел** <[647](http://www.news-</p>
</div>
<div data-bbox=)

4000.bg/article-8764>; **В овча кожа** <<http://litenet.bg/publish8/ves-veselinov/kratka/concept.htm>>; **Може Маджо да ми е кръвен враг, но ще го пазя като зениците си** <http://novinar.bg/news/dimitar-bongalov-mozhe-madzho-da-mi-e-kraven-vrag-no-shte-go-pazia-kato-zenitcasi_MjI3NzszOA==.html>; / **По образу и подобию** <<http://www.pravmir.ru/po-obrazu-i-podobiyu/>>; **Глас вопиющего** <<http://izvestia.vbelgorode.ru/medicina-i-zdorove-18.5.10-5211.html>>; **Бисер перед свиньями** <www.holdemworld.ru/articles/psychology/32062-biser-pered-svinyami-iskusstvo-domashnej-igry-v-poker.html>; **Во главу угла** <<http://www.urfomediacycenter.ru/component/k2/item/61-во-главу-угла>>; **Не хлебом единым** <<http://www.aif.ru/society/article/52030>>. Наблюдават се случаи, при които структурата е максимално редуцирана. Но винаги наличната част от състава на БФЕ съхранява своята семантика. Точно тази му способност позволява на читателя мислено да образува пълната форма на съкратената ФЕ. Описаното явление е познато в научната литература като **антиципация** (Архангельский 1967 : 235): **Зъб за зъб** <<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=584790>>; **Еко-земеделието през иглени уши** <<http://paper.standartnews.com/bg/article.php?d=2012-06-25&article=414352>>; **„Социалният“ Дянков – прах и пепел** <<http://argumenti-bg.com/17642/prah-i-pepel-v-ochite-na-pensionerite/>>; **Око за око** <<http://www.pravda.ru/politics/authority/parliament/20-09-2012/1128653-0/>>; **Сквозь игольные уши** <http://www.politjournal.ru/preview.php?action=Articles&dirid=67&tek=7315&issue=201>. Проследявайки битието на библеизмите в контекста, зададен от СМИ, се натъкнахме на следните зависимости :

- В БФ от руски произход съкращаването на компоненти произтича основно във втората част от структурата на единицата: **Кесарю кесарево** <http://www.vedomosti.ru/opinion/news/4246541/kesaryu_kesarevo>; **Время разбрасывать камни** <<http://www.echo.msk.ru/blog/stan8669tver/910946-echo/>>; **Возлюби ближнего** <<http://www.algart.net/ru/iskra/2008.05.29.html>>.
- Отсъствието на цяла лексикална половина не може да наруши семантичното тждество на БФЕ. Напротив. Липсващото звено встъпва в ролята на сигнализатор, чрез който читателят успява да съотнесе елиптираната част към изходната форма на фразеологизма. Често отстранената половина се оказва определяща за възстановяването на библеизма. И отсъствието ѝ никога не може да остане незабелязано. Именно това свойство на фразеологичната елипса умело се мултиплицира

от медиите в борбата за спечелване на вниманието на потенциалната аудитория.

- Премахването на лексикални компоненти безспорно облекчава структурата на библеизма, което благоприятства възприемането и асимилирането на журналистическия израз. Посоченото предимство на разглеждания тип трансформация не ни дава основание да я тълкуваме единствено като промяна с количествен характер. Фразеологичната елипса е сложна симбиоза от изменения в състава и семантиката на библеизма. Всяка промяна в плана на изразяване инициира промяна и в плана на съдържание – усилва степента на интензивност на признака, свойството, действието, заложи в значението на БФ.

Богатият илюстративен материал разкрива трансформацията на фразеологизмите като желан, предпочитан метод за авторова обработка в полето на СМИ: от сериозното политическо интервю, през спортния коментар, до непретенциозната, лесно смилаема статия. Замяната, разширяването и съкращаването на словесни елементи в състава на БФЕ подлага на сериозно изпитание нейната устойчивост и способност за възпроизвеждане в готов вид – все признаци, издигани от редица учени като доминантни при обособяване на фразеологизма в самостоятелна и равнопоставена езикова единица. Разгледаните три типа структурно-семантични изменения са преднамерен журналистически похват, но употребата им никога не е продиктувана единствено от стремеж към оригиналност в изказа на медиите. Прилагането им цели да усили значението на библеизма. ВБФ лесно и бързо привличат вниманието на целевия таргет. Те изкушават и поразяват сетивата. Създават благоприятни условия за манипулация – скритата природа на СМИ.

ЛИТЕРАТУРА

- Архангелски 1967:** Архангельский, В. Л. Соотношение и взаимодействие единиц фразеологического уровня с единицами других уровней современного русского языка. // *Уровни языка и их взаимодействие*. Москва: „Наука“, 1967, 235.
- Бабкин 1970:** Бабкин, А. М. *Русская фразеология, ее развитие и источники*. Ленинград: „Знамя“, 1970.
- Бобунова 1992:** Бобунова, М. А. Не вырубешь топором (о заголовках в „Комсомольской правде“). // *Русская речь*. Москва: „Наука“, 1992, № 5, 58 – 60.

- Бояджиев 2007:** Бояджиев, Т. *Българска лексикология*. София: „Анубис“, 2007.
- Вакуров 1994:** Вакуров, В. Н. Фразеологический каламбур в современной публицистике. // *Русская речь*. Москва: „Наука“, 1994, № 6, 40 – 47.
- Вътов 2002:** Вътов, В. *Библията в езика ни*. В. Търново: „Слово“, 2002.
- Диброва 1979:** Диброва, Е. *Вариантност ФЕ в современном русском языке*. Ростов на Дону: „Наука“, 1979.
- Земска 1996:** Земская, Е. А. Цитация и виды ее трансформации в заголовках современных газет. // *Поэтика. Стилистика. Язык и культура*. Москва: „Наука“, 1996, 157 – 168.
- Зозикова 2012:** Зозикова, М. *Семантични и функционално-стилистични промени в лексиката на руския книжовен език в края на ХХ – началото на ХХІ в.: дисерт. труд*. Пловдив, 2012.
- Иванова 2002:** Иванова, Д. Традиция и приемственост в новобългарските преводи на Евангелието. (Текстология и език). Пловдив: ИК „Призма“, 2002.
- Иванова 2003:** Иванова, Д. Езикът на Библията. Български синодален превод 1925 г. (Върху материал от Евангелието). Пловдив: ИМН, 2003.
- Калдиева-Захариева:** Калдиева-Захариева, Ст. Библиизмите във фразеологията на българския и румънския език. // *Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография; Българско езикознание*. София, 2002, № 3, 173, 175, 176.
- Кривенко 1993:** Кривенко, Б. В. Фразеология и газетная речь. // *Русская речь*. Москва: „Наука“, 1993, № 3, 44 – 45.
- Кювлиева-Мишайкова:** Кювлиева-Мишайкова, В. *Фразеологизмите в българския език*. София: „Народна просвета“, 1986.
- Лекант 2002:** Лекант, П. А. *Очерки по грамматике русского языка*. Москва: Издательство МГУ, 2002.
- Ничева 1987: Ничева, К. *Българска фразеология*. София: „Наука и изкуство“, 1987.
- Семьонова 1968:** Семенова, З. И. Фразеологические единицы русского языка, восходящие к Библии. // *Вопросы истории и теории русского языка*. Москва: „Наука“, 1968, 36 – 42.
- Спасова-Михайлова:** Спасова-Михайлова, С. *Фразеологичен речник на българския книжовен език*. София: Издателство на БАН, 1974.
- Стоянова, Янминчева:** Стоянова, Е. В., Л. В. Янминчева. Окказиональные фразеологические единицы на страницах газет. // *Русский язык. Проблемы истории, теории и методики преподавания*. Шумен: 2002, 415 – 424.
- Супрун 1995:** Супрун, А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление. // *Вопросы языкознания*. Москва: „Наука“, 1995, № 6, 17 – 29.
- Телия 1996:** Телия, В. Н. *Русская фразеология*. Москва: „Высшая школа“, 1996.

Халикова 1997: Халикова, Н. В. *Окказиональная фразеология: дисс. к.ф.н.*
Москва, 1997.

Шански 1985: Шанский, Н. М. *Фразеология современного русского языка.*
Москва: „Высшая школа“, 1985.